

OMUL CRIMINAL

CRIMINALUL NĂSCUT – NEBUNUL MORAL
EPILEPTICUL – CRIMINALUL NEBUN – CRIMINALUL DE OCAZIE
CRIMINALUL DIN PASIUNE

STUDIU ANTROPOLOGIC ȘI PSIHIATRIC DE

CESARE LOMBROSO

PROFESOR DE CLINICĂ PSIHIATRICĂ LA UNIVERSITATEA DIN TORINO

VOLUMUL I

cu desene inserate în text

PARIS

ANCIENNE LIBRAIRIE GERMER BAILLIÈRE ET CIE

FÉLIX ALCAN, ÉDITEUR

108 – BOULEVARD SAINT-GERMAIN – 108

1895

Traducere a celei de-a doua ediții franceze (a cincea ediție italiană)

Coordonatori: **Andra-Roxana Trandafir, Cristinel Ghigheci**

Traducere: **Florin-Cosmin Bobei, Șerban Mihai Bratu,
Valentina Dinu, Cristinel Ghigheci, Marius-Georgel Sima,
Ștefana-Iuliana Sorohan, Andra-Roxana Trandafir**

IV.

OBIECȚII. – FIZIONOMIA OAMENILOR ONEȘTI. – OPINII POPULARE ȘI PROVERBE DESPRE FIZIONOMIA CRIMINALILOR. CAUZELE LOR. – CONCLUZII GENERALE

1. – *Fizionomia a 818 oameni vii și în libertate.* – La obiecția gravă că multe dintre aceste trăsături se găsesc la oamenii onești, am răspuns cu fotografiile a 200 de indivizi, studenți lombarzi de la 19 la 25 de ani, și a 100 de piemontezi. Acest studiu arată că aceleași caracteristici izolate pot să se găsească atât la oamenii onești, cât și la criminali^[1]. Dar, la cei din urmă, maxilarul dezvoltat, fizionomia virilă a femeilor, privirea sinistră, urechile în ansă, strabismul, părul gros, fruntea teșită sunt mult mai frecvente, până la de 5 ori. Este adevărat totuși că, în a treia coloană (examen asupra a 100 de oameni vii), am găsit unele dintre aceste trăsături în proporție mai mare, mai ales sinusurile frontale, zigomele enorme, fruntea teșită, asimetria facială. Dar aceasta se explică ușor: toți acești oameni aparțin unei provincii unde domnește influența unei cauze foarte puternice de degenerare: gușa.

Dar, chiar și la ei, nu găsim atât de multe trăsături reunite așa cum se întâmplă la criminali.

Lucrul cel mai evident care reiese din studiile mele și ale lui Ferri, prin compararea cu 711 soldați, este că niciodată la oamenii normali nu vedem reunite într-o proporție atât de mare, la aceleași persoane, trăsături degenerative care formează tipul criminal; mai mult, acesta ajunge la 2 sau 3%, în timp ce la criminali ajunge la 23 sau 27%.

Vedem bine în tabelul de mai jos acest lucru:

	Criminalii lui Ferri			
Anomalii fizionomice	346 de mari criminali	353 de mici criminali	711 soldați	200 de lombarzi normali
–	11,9%	8,2%	37,2%	32%
De la 1 la 2	47,2%	56,6%	51,8%	53%

[1] A se vedea tabelul anomaliilor etc., p. 190.

De la 3 la 4	33,2%	52,6%	11,8%	16%
De la 5 la 6	6,7%	2,3%	–	–
7 și mai multe	0,3%	0,3%	–	–

Este însă necesară o observație: dacă există aspecte care ridică suspiciuni în studiul criminalilor, ele sunt în special la oamenii prezumați a fi onești: aceștia din urmă nu sunt deloc onești în realitate. Le cunoaștem bine trăsăturile fizice, dar nu pe toate cele morale, care nu apar decât după un lung studiu. Pentru a rezolva această problemă dificilă, să studiem trăsăturile a 400 de alți indivizi pe care i-am putut cunoaște în viață. Dintre aceștia, 187 nu aveau nicio caracteristică a fizionomiei criminale și totuși 9 dintre ei erau imorali.

Doar 109 aveau o trăsătură a criminalității și dintre ei doar 10 erau criminali veritabili, deși erau liberi (1 violator și incestuos, 2 instigatori, 7 pungași și 1 care, criminal în tinerețe, s-a întors pe calea cea bună); și 22 de vicioși.

73 aveau două trăsături și dintre ei 31 erau adevărați criminali (1 incestuos, 5 hoți, 1 sodomist, 2 brutali, 12 pungași, 2 bancrutari, o femeie acuzată de avort, 1 nebun moral, 4 falsificatori, 1 otrăvitor, 1 ucigaș); la 22 predominau pasiunile triste ca violența, jocurile, ambiția, răzburarea, adulterul, desfrâul, disimularea.

23 aveau trei trăsături (14 criminali, 4 vicioși).

5 prezentau patru, dintre care 2 erau falsificatori și 1 era adulterin.

2 prezentau cinci și 1 șase. Dintre ei, unul este onest, dar este un lider revoluționar, cu un mod de acțiune un pic delicat și cam suspect, altul este escroc și ultimul este grafoman.

Cu adevărat fidel tipului criminal complet nu am găsit decât un singur exemplu din 400; dar 213 oameni onești aveau, unii sau alții, trăsături criminale. 8 din 400 aveau 4 sau 6, dar 3 dintre cei 8 nu erau onești.

Rezumând, fizionomia tipică criminalului se întâlnește prin excepție la oamenii onești și aproape regulat la oamenii neonești.

La indivizii pe care îi credeam onești, care trebuiau să îmi pară astfel și care aveau mai mult de o trăsătură criminală, după câțiva ani de observații am văzut o criminalitate latentă: nu cerea decât o ocazie pentru a se dezvolta. De exemplu, un om foarte bogat, căruia nu îi lipsea nimic, care putea să își satisfacă toate capriciile, mi-a spus că, dacă ar fi fost sărac, ar fi fost hoț, chiar asasin. Un altul pe care soarta l-a dus într-o funcție înaltă, cu

o veritabilă fizionomie criminală, s-a dat într-o zi unui acces de furie: „Fiți atenți, sunt capabil de orice! Mi se spunea *Pârnaie* când eram tânăr”.

2. – *Proverbe*. – Mulți oameni ne reproșează că acest mod de a vedea lucrurile este în contradicție cu opinia publică. Aceasta nu este, desigur, un ghid bun pentru discuțiile științifice. Noi avem însă probe că mai multe dintre concluziile noastre au pătruns în conștiința populară. De aceea, am găsit urme în proverbe, cânturi populare, poeziile autorilor care au reflectat ideile poporului. De exemplu:

Fizionomia complet particulară a criminalului născut a fost prinsă în proverbele: „Puțină barbă și nicio culoare, nu este nimic mai rău sub cer. – Față palidă: ori fals, ori trădător” (Roma).

Și la venețieni (Pasqualigo): „Pe bărbatul roșcat și pe femeia cu barbă salută-i de departe. – Nu te încrede în femeia cu voce de bărbat. – Apără-mă, Doamne, de omul spân” (Franța).

La piemontezi: „Față palidă: mai rea decât râia”.

La toscani: „Pe omul spân și pe femeia cu barbă salută-i de departe”.

Și acest proverb sard: „Om cu barbă puțină, om cu credință puțină”; și în Franța: „În barba roșcată și în părul negru nu te-ncrede dacă nu vrei”. – „Barba roșcată și părul negru sunt falsuri ale naturii”. – „Pe femeia cu barbă să o saluți de departe”.

Toate aceste dictoane sunt rezumate de vechiul proverb francez (*Étymologie des proverbes*, de Bellinger, 656): „Pe față-i viciul” și de un altul: „Față sălbatică, moravuri crude”. – *Il ciuffo è nel ceffo*, spune un proverb toscan (Giusti, 341). – *A vultu vitium*, ziceau și latinii.

Proverbul toscan „Nu te încrede în cel ce râde și nu te privește și în omul cu ochi mici și care tot clipește”, la fel cei care se tem de roșcați fixează alte trăsături ale fizionomiei pe care antropologia criminală nu le poate accepta încă.

3. – *Antichitate*. – Cu siguranță, poporul nu a ajuns în acel loc din prima; i-a trebuit o acumulare de fapte dobândite de multe generații. De fapt, multe dintre aceste observații fuseseră deja făcute de antici. Într-un tratat vechi de fizionomie (Polémon, *Sur la physionomie*) găsim acest lucru: „Nebunul răufăcător are capul strâmb, părul lung, urechile mari, ochii mici, seci, care te privesc atent” (p. 80). Ghirardelli spune: „frunte mică înseamnă

irascibilitate etc.” (*Cefalogia fisionomica*, 1672) și *Ecleziast*, cap. 26: „Desfrânarea femeii în ridicarea ochilor și în genele ei se cunoaște”; v. *Proverbe*, 12: „Omul de nimic, omul necinstit și viclean umblă cu minciuna pe buze, face cu ochiul, dă din picioare, face semne cu degetele”.

4. – *Cunoaștere instinctivă a fizionomiilor*. – Un alt fapt care se explică mai greu este cel al cunoașterii instinctive a tipului criminal. Sunt persoane, mai ales femei, care sunt la mii de leghe depărtare de a se întreba dacă există antropologie criminală, dar care, puse în fața unei persoane care prezintă trăsături criminale, dau dovadă de o repulsie vie și știu să spună de multe ori că sunt în prezența unui răufăcător.

Am cunoscut o doamnă care a trăit, cum se zice, departe de lume. Totuși, de două ori a știut să descopere caracterul criminal al unor tineri pe care nimeni nu îi bănuise până atunci.

Dar cel mai curios exemplu este cel al asasinului Francesconi, a căruia fotografie este reprodusă de *Atlas* (planșa VI, 42); nu are nimic special. Barba este abundentă, fruntea este înaltă, abia îi găsim un grad ușor de prognatism și de sinusuri frontale. Or, cu mulți ani înainte de crima sa, o fată tânără de 16 ani, care nu a părăsit niciodată castelul strămoșilor ei, cea care a devenit mai târziu contesa Della Rocca, a refuzat să îi vorbească. Când am întrebat-o de unde repulsia aceasta, a răspuns: *Dacă nu era asasin, ar fi devenit*. Am întrebat-o ce semn a condus-o la această profeție care s-a împlinit și ea mi-a spus: *Ochii*.

De câte ori nu vedem în procese indivizi onești, străini de lumea crimei, care au scăpat de o moarte sigură fiind avertizați la timp de privirea sinistră a unui asasin în care i-au văzut intențiile criminale! Acesta este modul în care primul poștaș care urma să fie victima lui Francesconi a avut timp să fugă, îngrozit de privirea sa.

În fine, directorii de școală au prezentat, la rugămintea mea, unor 40 de fete 20 de portrete de hoți și 20 de oameni măreți; 80% dintre acești copii i-au recunoscut pe primii drept personaje triste sau șmecherași, iar pe cei din urmă drept oameni onești.

Conștiința involuntară, dar universală a existenței unei fizionomii speciale la criminali a dat naștere unor epitete: față de hoț, față de asasin etc. Este deci imposibil să explicăm opoziția făcută acestor aserțiuni. Poate

doar prin faptul că oamenii au repulsie în a trage concluzii generale din observații individuale. – Dar cum se explică această conștiință involuntară?

La fetele tinere nu se poate vorbi despre o cunoaștere din experiență. Ce mai rămâne? Un sens intuitiv, am spune; este o explicație vulgară, de care publicul se dezice, deoarece nu înseamnă nimic.

Bănuiesc că este vorba despre un fenomen ereditar. Impresia transmisă de părinții noștri și dată fiilor a devenit ca o cunoaștere inconștientă, asemănătoare cu cea a micilor păsări născute și crescute în gospodăriile noastre și care, speriate, lovesc cușca cu aripile și cu ciocul atunci când le zboară vreo pasăre de pradă pe deasupra, păsări știute doar de strămoșii lor. – În fiecare zi învățăm ce parte importantă joacă inconștientul în acțiunile umane și care este rolul pe care îl au atavismul și ereditatea.

Cine dintre noi se poate gândi, atunci când îndoiaie genunchii și își unește mâinile în rugăciune, că face o mișcare ereditară moștenită din acele vremuri de barbarie când războiul era starea normală? Atunci, prin această atitudine umilă și care facilita legarea mâinilor, învinsul încerca să îndepărteze bănuiala, să incite mila învingătorului și să schimbe în sclavie moartea care îi era rezervată.

5. – Observăm că trăsătura cea mai caracteristică și cu adevărat specială la delincvenții născuți este privirea. „Nu trebuie să văd, zicea Vidocq, toată fața unui criminal pentru a-l recunoaște, îmi ajunge să pot să îi fixeze ochii”.

Este sigur că toate trăsăturile fizionomice pot să se modifice după voia criminalului, dar niciodată privirea, care trădează adâncurile sufletului, chiar și la cei mai ipocriți.

Mi se pare că privirea asasinilor este foarte asemănătoare cu cea a felinelor în timpul ambuscadei și al luptei; o explic prin repetarea continuă a faptelor rele; deoarece la cei mai criminali copii nu am observat niciodată o privire feroce. Rarele excepții pe care le-am întâlnit la adulți proveneau dintr-un fenomen foarte curios, deja notat de Vidocq și pe care îl voi numi privire dublă. – Lacenaire, Luciani, Gasparoni, de exemplu, pentru a-i menționa doar pe unii, aveau două priviri diferite, una dulce și aproape feminină și alta feroce și felină; această privire nu depindea de ei, dar varia adesea în funcție de starea lor de spirit uneori amabilă, uneori feroce, ceea ce le dădea o dublă putere de fascinație, mai ales față de femei; ele sunt atrase

de această aparență de curtoazie, fiind încătușate de teroarea energiei, ceea ce explică multe cazuri de complicitate incredibilă.

Am mai observat că, dacă împingem un om sângeros la un efort violent, de exemplu, la comprimarea dinamometrului, la ridicarea unei mari greutate, toată fizionomia sa și mai ales privirea iau acest aer feroce, care este specific criminalului în momentul crimei.

6. – Nu este dificil să explicăm alte anomalii de acest gen recurgând la atavism și la oprirea dezvoltării, cărora li se datorează aspectul viril al femeilor, volumul mare al maxilarului, puful de pe frunte, implantarea anormală a urechii, dezvoltarea sinusurilor frontale, proeminența apofizelor zigomatice, bogăția și pigmentarea părului și absența bărbii; acest lucru este atât de adevărat, încât, în afară de privire, tipul mongol și tipul lapon reproduc de multe ori tipul unui criminal născut italian.

Ochiul proeminent ieșit din orbite este efectul hiperemiei cerebrale; buza subțiată ar putea fi consecința contracțiilor provocate de ură. Cruzimea își concentrează toată exprimarea în jurul gurii, poate pentru că a ucide și a mânca sunt două momente succesive ale aceleiași stări din punct de vedere antropologic.

Volumul maxilarului poate ține de atavism și de dezvoltarea notabilă a sistemului muscular și a legăturilor sale; s-ar putea, de asemenea, explica prin repetarea gestului special al omului care ia o hotărâre energetică sau violentă ori care meditează la răzbunare și strânge din gură pentru a da (Darwin) un punct de sprijin mușchilor și pentru a da corpului oxigenul necesar acțiunii. Faptul că aceste contracții se repetă poate duce la o îngroșare a mușchilor și a părților osoase unde ele se inserează. Aceasta este, probabil, cauza dezvoltării notabile a liniei crotafitice a temporalului. Poate chiar acolo există o cauză a frecvenței brahicefaliei criminalilor născuți la popoarele dolicocefale, cu atât mai mult cu cât o întâlnim mai des la ucigași decât la hoți și escroci. Aceștia din urmă nu au, de fapt, niciodată nevoie de o mare forță musculară.

7. – *Rezumat.* – Măsurătorile antropometrice pe cadavre, deși puțin fecunde, servesc totuși pentru a demonstra, de o manieră certă, inferioritatea criminalilor, în special a hoților, în ceea ce privește capacitatea (care

este, dimpotrivă, enormă la unii asasini) și circumferința craniană, dezvoltarea curbării și a diametrului frontal, indicele cefalic exagerat, eurignatismul, capacitatea orbitală, dezvoltarea notabilă a maxilarului, augmentarea diametrului și a înălțimii feței. Există, la criminali, indici ai feței orbitale și cefalo-orbitale mai puțin ridicați decât în mod normal sau decât la nebuni și, viceversa, un indice cefalo-spinal mai ridicat.

Ceea ce este însă cel mai ciudat este să vezi, din punct de vedere numeric, mult mai frecvent la criminali decât la nebuni anomaliile cărora le lipsește orice origine atavică, precum sinostozele, sclerozele, asimetria craniană și facială, abundența oaselor wormiene.

În forme analoge și în proporții egale ca acelea ale sălbaticilor, am observat alte alterații atavice, mai ales la față și la baza craniului. Sinusuri frontale enorme, frunte teșită, fosetă occipitală medie, sudura atlasului, aspect viril al craniilor la femei, față dublă articulară a condilului occipital, aplatizarea palatinului, orbite voluminoase și oblice. Aceste leziuni, care variază de la 2 la 58%, se găsesc grupate la același individ pentru a crea un tip în proporție de 43%. Izolate la un singur individ, ele sunt în proporție de 21%. Apar mai rar la femei, la care nu se găsesc aproape deloc fosete occipitale medii și nici plagiocefalii.

Creierul urmează o ordine similară în anomalii; prezintă în general un volum inferior regulii normale, în afară de un număr de cazuri de hipertrofie; circumvoluțiunile oferă anomalii frecvente, atavice, la fel ca separarea scizurii calcarine a occipitalului, formarea unui opercul al lobului occipital, vermisul conformat ca la lobul mediu al păsărilor și devierile sale absolut atipice, ca brazdele transversale ale lobului frontal.

Unele observații histologice vorbesc în favoarea vechii hiperemii, în special a centrilor nervoși, ca dilatarea vaselor limfatice, pigmentarea celulelor nervoase și conective. Aceste hiperemii preexistente ne sunt confirmate, cu o certitudine absolută, de studiul microscopic, care ne arată multe focare de ramolism datorate procesului embolic, meningitelor în proporție de 50%; osteoamelor de 4%; mai des observăm afecțiunile cronice ale endocardului, pericardului și ale inimii (insuficiența valvulară este cea mai frecventă) și destul de des pe cele ale ficatului, afecțiuni care sunt în număr de cinci ori mai numeroase la bolnavii necriminali.

Cu atât de multe anomalii, este surprinzător faptul că am găsit la cadavre o superioritate mai mare a înălțimii și nicio deosebire la greutate, poate o altă diferență.

Pentru examenul celor vii, voi rezuma în câteva cuvinte ceea ce am fost obligat să expun cu cifre; și voi conchide că delincventul are o înălțime mai mare, o deschidere a brațelor mai mare, un torace mai amplu, un păr mai întunecat și o greutate superioară celei normale și celei a alienaților; că prezintă, mai ales hoții, recidiviștii și minorii, o serie de submicrocefalii mai mari decât în mod normal, dar mai mici decât la alienați; – că indicele craniului, comparat în general cu indicele etnic, este mai exagerat; – că delincventul are asimetrii craniene și faciale frecvente, mai ales violatorii și hoții, dar mai rare decât nebulii, deoarece, dacă delincventul are superioritate asupra acestora din urmă în ceea ce privește leziunile traumatice la cap și ochi oblici, el prezintă totuși mai puțin frecvent aterom al arterelor temporale, situația anormală a urechilor, raritatea bărbii, nistagmus, asimetrie facială și craniană, midriază și încă și mai rar calviție precoce și în proporții egale prognatism, inegalitatea pupilelor, nas strâmb, frunte teșită; – că delincventul are, mai des decât nebulii și decât oamenii sănătoși, o față mai lungă, o mai mare dezvoltare a apofizelor zigomatice și a maxilarului, ochiul sumbru, părul gros și negru, mai ales hoții la drumul mare; – că cocoșele, foarte rare la ucigași, sunt mai frecvente la violatori, la falsificatori și la incendiatori; – că aceștia din urmă și mai ales hoții au mereu înălțimea, greutatea și forța musculară mai mici decât cele ale tâlharilor și ucigașilor; că părul blond abundă la violatori, cel negru la hoți, ucigași și incendiatori.

Un studiu al fotografiilor criminalilor ne-a furnizat mijlocul de a putea fi verificați de cititor și de a fixa frecvența tipului fizionomic al criminalului în proporție de 25% cu un maxim de 36% pentru asasini și un minim de la 6 la 8% pentru bancrutari, escroci și bigami; trebuie să subliniez și că anomaliile craniene și faciale și în special capacitatea mai mică, semicircumferința anterioară mai mică, lungimea mai mare a feței și marea dezvoltare a zigomelor au fost verificate în proporții aproape egale cu cele ale oamenilor onești, *ale celor acuzați de loviri* și ale criminalilor de ocazie.

Fotografia ne confirmă de multe ori că tipul etnic dispare la criminali, în tip ce mulți au între ei o veritabilă asemănare: ne mai arată frecvența

aspectului feminin la unii hoți și la pederăști^[1] și virilitatea la multe femei criminale, mai ales la ucigașe.

Un studiu pe 800 de oameni liberi ne-a arătat că putem găsi uneori la aceștia trăsături degenerativ-fizionomice, dar aproape niciodată cumulate în aceeași persoană și de multe ori erau justificate de criminalitatea latentă sau de degenerarea cretină.

Studiul pe cei vii, într-un cuvânt, confirmă, deși mai puțin exact și mai puțin constant, această frecvență a microcefaliilor, a asimetriilor, a orbitelor oblice, a prognatismului, a sinusurilor frontale dezvoltate care ne-au fost revelate de tabelul anatomic. Arată noi analogii între alienați, sălbatici și delincvenți. Prognatismul, părul abundent, negru și creț, barba rară, pielea foarte des brună, oxicefalia, ochii oblici, craniul mic, maxilarul și zigomele dezvoltate, fruntea teșită, urechile voluminoase, analogia între cele două sexe, o mai mare deschidere a brațelor sunt noi trăsături adăugate celor necroscopice care apropie criminalul european de tipul australian și mongol; în timp ce strabismul, asimetria craniană și gravele anomalii histologice, osteomele, leziunile meningitice, epatice și cardiace ne indică, de asemenea, la criminal, un om anormal înainte de naștere, prin oprirea dezvoltării sau prin afecțiunea dobândită de diferite organe, mai ales de centrul nervoși, ca la alienați; și, în fond, un adevărat bolnav cronic.

[1] Un studiu recent pe 53 de violatori mi-a dat drept rezultat 43 de tipuri criminale complete din 100: 3 feminisme, 7 maxilare voluminoase, 14 asimetrii faciale, 5 nasuri strâmbe, 6 microcefalii.